

числа тих, хто потребує відповідної освіти щодо своїх майбутніх ролей та обов'язків щодо охорони здоров'я та виробничої безпеки. Майбутнім вчителям та викладачам також потрібна освіта з питань охорони здоров'я та виробничої безпеки, щоб ефективно навчатись з питань охорони здоров'я»).

VII. Стаття 14 Конвенції МОТ № 155 «Конвенція про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище» (Ратифікована Україною, набрання чинності для України 04 січня 2013 року): «Необхідно вживати заходів для сприяння в спосіб, що відповідає національним умовам і практиці, залученню питань безпеки й гігієни праці та виробничого середовища на всіх рівнях освіти й професійної підготовки, зокрема вищої технічної, медичної та професійної освіти, у спосіб, що відповідає потребам у галузі професійної підготовки всіх працівників».

Додатковим аргументом у вивченні зазначеної дисципліни є більш ніж 15-річний досвід проведення різними закладами вищої освіти України Всеукраїнських студентських олімпіад з дисциплін «Безпека життєдіяльності» (з 2002 року, перша – на базі ОНУ імені І. І. Мечникова) та «Охорона праці», «Цивільний захист», які регулярно затверджуються відповідним Наказом Міністерства освіти і науки України.

Коли на сході нашої країни відбуваються військові дії та недотримуються міжнародні домовленості, готовність кожного громадянина до адекватних, своєчасних дій щодо захисту себе та свого оточення є пріоритетом підготовки висококваліфікованого фахівця та потенційного керівника будь-якої галузі. Пандемія коронавірусної інфекції COVID-19, показники загальної статистики по Україні та світу щодо кількості дорожньо-транспортних пригод; випадків побутового травмування; аварій та катастроф, випадків травматизму, професійних захворювань; поширення аномальних природних надзвичайних ситуацій; незнання норм охорони праці щодо прав на здорові та безпечні умови праці, компенсації та відшкодування збитків на випадок виробничого травматизму тощо підкреслюють доцільність вивчення дисциплін з цивільної безпеки у закладах вищої освіти.

Таким чином, на нашу думку, МОН України та Національне агентство мають сьогодні сприяти та підтримувати ключових цінностей сьогодення – здоров'я та безпеку – у турботі та відповідальності про наших нащадків!!!

Гвоздів С. П. Дисципліни з цивільної безпеки у закладах вищої освіти: проблеми та перспективи.

ФОРМУВАННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

*Цина А. Ю.
м. Полтава*

Анотація. У статті розглядаються шляхи підсилення мотивації безпеки особистості майбутнього вчителя у професійній підготовці засобами інформаційно-комунікативних технологій.

Ключові слова: мотивація, безпека, особистість, інформаційно-комунікативні технології.

На безпеку професійної підготовки майбутніх вчителів в умовах ЗВО суттєво впливає така індивідуальна якість студентів як установка на навчально-професійну діяльність. При створенні безпечних умов навчально-професійної діяльності необхідно враховувати одну з основних особистісних якостей студента – ставлення до процесу професійної підготовки. Недостатня обізнаність із професійно-педагогічною

діяльністю, зміна характеру та умов навчально-професійної діяльності з перебігом навчальних дисциплін за графіком навчального процесу обумовлюють появу небажаних ситуацій, наслідком яких є дія небезпечних і шкідливих вражаючих факторів.

Ступінь мотивації до безпечної навчально-професійної діяльності визначає здатність особистості протистояти створенню небезпечних ситуацій. Мотиви діяльності є психологічним фактором визначення дій людини у певній ситуації [2, с. 113]. Для розуміння шляхів подолання свідомих та неусвідомлюваних порушень безпеки навчально-професійної діяльності актуальним є розкриття мотивів безпечної поведінки студентів.

Педагогічні технології особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя доцільно розглядати у відповідності до компонентів цієї підготовки як виду педагогічної діяльності. Мотиваційний компонент цієї діяльності виступає як основа теорії професійного зростання вчителя, є рушієм професійної підготовки. Мотиваційний компонент професійної готовності розглядається дослідниками різних видів педагогічної діяльності (Г. Ващенко, І. Гончаров, В. Давидов, Д. Доти, Д. Ельконін, Л. Занков, О. Кочетов, А. Макаренко, О. Пехота, С. Поляков, Г. Селевко, В. Созонов, В. Сухомлинський, С. Тетерський, О. Тубельський, Д. Ховард, І. Якиманська) як визначальний в орієнтації майбутнього вчителя за обраним видом професійної діяльності, такий, що створює успішність функціонування інших складових професійної готовності вчителя: комплексу індивідуально-психологічних якостей, системи знань, умінь і навичок, поглядів, установок на професійно-педагогічну діяльність, почуттів, задоволеності працею вчителя.

Мотив безпеки особистості проявляється як прагнення уникнення небезпеки у професійній підготовці. Під небезпекою слід розуміти не тільки освітньо-виробничі небезпеки, які загрожують здоров'ю і життєдіяльності студента, а й соціальні (внутрішня напруга, відчуття власної некомпетентності, побоювання покарань, тривожність за власне майбутнє, непрогнозованість подій у навчально-професійній діяльності, невідповідність мотивів діяльності зміні її умов)

Ступінь усвідомлення та ясності для студента об'єкта мотивації визначає силу дії, обумовлену мотивом. Наприклад якщо студент недостатньо чітко уявляє небезпеки навчально-професійної діяльності, і тому недостатньо усвідомлює важливість захисних способів безпечної поведінки, то сила його мотивації щодо використання способів безпечної поведінки буде низькою, а наслідки його навчально-професійної діяльності визначатимуть не мотиви безпеки, а інші мотиви.

Отже, у навчальних закладах необхідно шукати шляхи підкріплення і підсилення мотивів безпеки освітньо-професійної. Дієвим засобом для цього є впровадження інформаційно-комунікативних технологій підвищення рівня мотивації соціальної безпеки особистості у професійній підготовці.

Інформаційно-комунікативні технології підвищення рівня мотивації соціальної безпеки особистості у професійній підготовці розкривають загальні закономірності (цільові, процесуальні, кількісні та розрахункові компоненти) професійно-педагогічного становлення вчителя на основі поєднання традиційних і інноваційних концепцій сучасної теорії розвитку особистості. Багато відомих інформаційно-комунікативних технологій можуть бути ефективно використані за умови переосмислення особливостей їх застосування з позицій сучасної персонології. Застосування концепцій розвитку особистості у професійній підготовці майбутнього вчителя надає їм методологічної спрямованості, яка визначається специфікою змістовної, якісної і варіативної складових створення мотивації безпеки при оволодінні професійно-орієнтованими дисциплінами.

Перелік видів інформаційно-комунікативних технологій, спрямованих на

включення рушіїв безпечної професійної підготовки, ми визначаємо за результатами аналізу природи мотивації особистісного розвитку [8]. Аналітичний огляд існуючих структурних концепцій мотивації особистості з позицій їхньої ефективності для пояснення і прогнозування складових сучасної професійної підготовки вчителів дозволяє нам визнати багатовимірність інформаційно-комунікативних технологій підвищення рівня мотивації безпеки особистості у професійній підготовці. Кожна з існуючих структурних концепцій мотивації особистості привносить у процес професійної підготовки вчителя технологій специфічні цільові, процесуальні і кількісно-якісні компоненти. Науковий аналіз інформаційно-комунікативних технологій підвищення рівня мотивації безпеки особистості у професійній підготовці повинен спиратися на їх класифікацію (рис. 1) на підставі обґрунтованих нами структурних концепцій мотивації діяльності особистості [8]. Кожний концептуальний клас складають групи педагогічних технологій, схожих за суттєвими функціональними ознаками.

Завданням нашого дослідження стало використання зазначених концептуальних класів як науково-методологічного підґрунтя для їх доведення

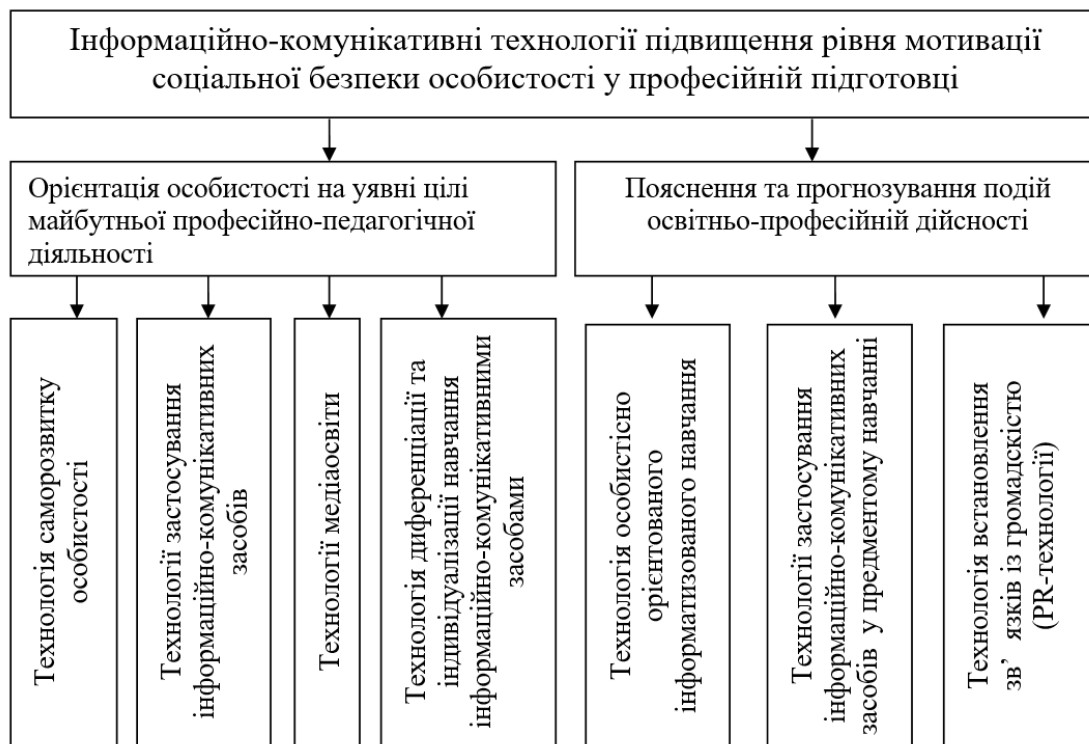

Рис. 1. Класифікація інформаційно-комунікативних технологій підвищення рівня мотивації безпеки особистості у професійній підготовці

до рівня педагогічних технологій підвищення мотивації соціальної безпеки особистості у професійній підготовці майбутнього вчителя.

Метою нашого дослідження стало використання зазначених концептуальних класів як науково-методологічного підґрунтя для їх доведення до рівня інформаційно-комунікативних технологій підвищення мотивації безпеки особистості у професійній підготовці майбутнього вчителя.

Подальший опис інформаційно-комунікативних технологій за кожним класом включає розкриття їх основних характеристик, необхідних для забезпечення можливості їхнього відтворення в інших умовах і іншими суб'єктами: назва технології,

її цільові орієнтації, концептуальна основа, зміст професійної підготовки, процесуально-мотиваційні характеристики і навчально-методичне забезпечення.

Визнаючи мотивацію провідним регулятором безпечної діяльності людини, ми повинні підходити до експертизи технологій підвищення її рівня з позицій загально визнаних закономірностей людинознавства. Психолого-педагогічну якість інформаційно-комунікативних технологій визначає співвідношення внутрішньої та зовнішньої мотивації діяльності. Безпека навчально-професійної діяльності визначається внутрішньою мотивацією суб'єктів підготовки, а деструктивності діяльності надає переважання примусу. Перевага примусу робить технологію навчання науково-неспроможною. Оптимальне співвідношення внутрішньої і зовнішньої мотивації знаходиться в межах із 80% до 20% [7, с. 760-761].

Орієнтація особистості студента на уявні цілі майбутньої професійно-педагогічної діяльності та подолання відчуття своєї некомпетентності. Суб'єктивне сприйняття студентами змісту і процесу професійної підготовки обумовлює існування групи інформаційно-комунікативних технологій з орієнтації особистості на уявні, суб'єктивно сприйняті, а не на реально існуючі в майбутній професійній діяльності цілі та на подолання відчуття своєї некомпетентності і прагнення до переваги.

Технологія саморозвитку особистості студента спрямовує організацію професійної підготовки вчителів на активізацію в особистості процесів «самості» засобами самовизначення із змістом, темпом навчання засобами ІКТ, саморегуляцією в ході виконання вимог інформатизованого навчального процесу, що, в остаточному підсумку, формує Я-концепцію професійного саморозвитку особистості шляхом просування від Я-сьогоднішнього (реального) до Я-майбутнього (ідеального).

Самостійності та індивідуалізації програми професійної підготовки кожного студента, подолання ним відчуття некомпетентності Я-сьогоднішнього і набуттю переваги компетентності можуть сприяти *технології застосування інформаційно-комунікативних засобів* [5], спрямовані на виконання індивідуальних завдань у режимі активного, емоційно-позитивного, спокійного і дружнього діалогу студента з персональним комп'ютером, здатним регулювати складність, послідовність пред'явлення наступних навчальних завдань у відповідності до успішності розв'язання попередніх завдань і заохочувати правильні рішення.

Використання *технології медіаосвіти* [4] як механізму захисту від фіктивно заданої в інтерпретації засобів масової комунікації мети професійної підготовки можна визначити несприйняттям цієї інформації як істини в кінцевій інстанції, вивчаючи альтернативні варіанти свого професійного майбутнього, висловлюючи обґрунтовані аргументи «за» та «проти».

Технологія диференціації та індивідуалізації навчання засобами ІКТ підкріплює прагнення до переваги сильних студентів шляхом задоволення їх потреб у швидшому і глибшому просуванні в професійній підготовці, а слабшим студентам надає можливості відчути навчальний успіх, позбавитися комплексу неповноцінності за допомогою установки «взьми стільки, скільки ти можеш, але не менше обов'язкового» [9].

У сучасній професійній підготовці вчителів технологій поступово набирає мотиваційної сили суперечність між прагненням студентів до свободи вибору освітніх траєкторій та безпекою такого вибору, який би забезпечив оптимальність співвідношення між особистісними витратами на освіту і кінцевим результатом з отримання бажаної спеціальності і кваліфікації.

Задоволення прагнення майбутніх учителів до компетентного пояснення та прогнозування освітньо-професійної дійсності. Професіоналізм учителя визначається здатністю розраховувати перебіг педагогічних процесів, передбачати їх наслідки, беручи при цьому до уваги спільний вплив багатьох обставин, умов та конкретних чинників, тобто вмінням мислити і діяти професійно [6, с. 7].

За технологією особистісно орієнтованого інформатизованого навчання (І. Якиманська, А. Осницький) [10], набуття особистісно-професійного досвіду орієнтує майбутнього вчителя у власних можливостях і допомагає у прийнятті ефективних індивідуальних і колективних рішень при розв'язуванні віртуальних навчально-професійних, а в перспективі – і реальних професійно-педагогічних завдань.

Підготовка майбутніх учителів до компетентного пояснення психолого-педагогічної дійсності з метою наочності прогнозування подій у професійно-педагогічних ситуаціях може здійснюватися успішно поза безпосередньою контактною участю студентів в освітньо-професійній діяльності. Сучасні технології застосування засобів ІКТ в предметному навчанні реалізують за допомогою комплексних мультимедіаопераційних засобів імітацію безпосереднього входження студентів у професійно-педагогічні ситуації [4; 5]. Ілюзія реальних професійно-педагогічних ситуацій та умов у мультимедійному просторі впливає на майбутніх учителів подібно до реальних.

Формуванню вмінь компетентного прогнозування подій у професійно-педагогічних ситуаціях сприяє навчання майбутніх учителів неособистісному стимулюванню безпечної поведінки об'єктів освітнього впливу в освітньому середовищі із застосуванням, за технологією встановлення зв'язків із громадськістю (PR-технології), авторських психолого-педагогічних публікацій. Використання для цього методу публісیتی (від англ. *publicity* – публічність, гласність) має на меті компетентні впливи на людей та соціальні інститути в освітньому середовищі, спрямовані на встановлення контактів, співпрацю, підвищення їхнього іміджу [3].

Проектування власної освітньо-професійної траєкторії спонукає майбутніх учителів технологій до компетентного прогнозування власної професійної підготовки шляхом її ідеального проектування у вигляді перспективного плану освітньої діяльності, що забезпечуватиме успішність їхньої подальшої самостійної професійно-педагогічної діяльності.

Розкриття рушійних сил особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя технологій на підставі визначення доцільних принципів і підходів в існуючих структурних концепціях мотивації особистості обумовлює теоретичне значення розробки інформаційно-комунікативних технологій підвищення рівня мотивації безпеки особистості у професійній підготовці.

Список використаної літератури

1. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 190 с.
2. Гандзюк М. П. Основи охорони праці : [підручник] / М. П. Гандзюк, Є. П. Желібо, М. О. Халімовський. – К. : Каравела, 2005. – 392 с.
3. Доти Д. Паблісити и паблик рилейшнз / Д. Доти. – М. : Філін, 1999. – 288 с.
4. Новикова А. А. Медиаобразование в англоязычных странах / А. А. Новикова // Педагогика. – 2001. – № 5. – С. 87–91.
5. Новые педагогические и информационные технологии / Под ред. Е. С. Полат. – М. : Академия, 2000. – 272 с.
6. Підласий І. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя / І. Підласий, С. Трипольська // Рідна школа. – 1998. – № 1. – С. 3–8.
7. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : В 2 т. / Г. К. Селевко – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 2. – 816 с. – (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).
8. Цина А. Ю. Теорія і методика особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя технологій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Цина Андрій Юрійович. – К., 2011. – 536 с.
9. Шиян Н.І. Профільне навчання у школах сільської місцевості : теорія і практика / Н. І. Шиян. – Полтава : АСМІ, 2004. – 442 с.
10. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного образования / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 2000. – 176 с.